

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شورای سیاست گذاری حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

معاونت پژوهش

عنوان:

نقش صبر در رشد معنوی انسان از دیدگاه

قرآن و سنت

استاد راهنمای:

حجت الاسلام والمسلمین دکتر عبدالرضا زاهدی

استاد مشاور:

حجت الاسلام والمسلمین دکتر عبدالحمید عارفیان

نگارنده:

صدیقه حسینی

سال تدوین: ۱۳۹۳

تحمیدیه

ستایش برای خداست که مارا به سپاس خود رهنمون گردید و بدان اهلیت بخشید تا از شکر
گزاران احسان او باشیم و بر این کار ما پاداش نیکوکاران دهد و ستایش خدایی را که ما را
آفرید و راه چگونه زیستن و رسیدن به رشد و تعالی که هدف اصلی آفرینش انسان می باشد از
طريق صبر و برداری به ما آموخت.

تقديم:

تقديم به دخت نبی اکرم حضرت فاطمه الزّهرا (سلام الله علیها) و فرزند بزرگوارش حضرت بقیه الله الاعظم صاحب العصر و الزمان (عجَ الله تعالى فرجه الشّریف).

تقدیر و تشکر

اکنون که خداوند توفیق تحریر را به قلم عنایت فرمود تا کلمه زیبای سپاس را به نگارش در آورد برخود لازم دانستم از اساتید گرانقدر جناب حجت الاسلام والمسلمین دکتر عبدالرضا زاهدی و جناب حجت الاسلام والمسلمین دکتر عبدالحمید عارفیان و همسر دلسوزم که با تلاش و زحمت بی وقفه‌ی خود نهایت صبر و بردباری خود را به منصه‌ی ظهور گذاشتند تشکر و قدردانی نمایم و برای همه این بزرگواران آرزوی سلامتی و توفیقات روزافزون در تمامی عرصه‌های زندگیشان دارم.

- ۵۶- کلینی، محمدبن یعقوب، گزیده کافی، مترجم: محمدباقر بهبودی، ج ۱، چاپ اول، تهران: مرکز انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۶۳ ش
- ۵۷- گنابادی، سلطان محمد، تفسیر بیان السعادة فی مقامات العبادة، مترجم: رضا خانی و حشمت الله ریاضی، ج ۱۴، چاپ اول، تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۲ ش
- ۵۸- مترجمان، تفسیر هدایت، ج ۱، ۵، ۹ و ۱۶، چاپ اول، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۷۷ ش
- ۵۹- مجلسی، محمدباقر، شیعه در پیشگاه قرآن و اهل بیت-علیهم السلام-(ترجمه جلد ۶۵ بحارالأنوار)، مترجم: علی تهرانی تهران: کتابخانه ی حضرت ولی عصر(عجل الله فرجه الشریف)، ۱۳۹۷ق
- ۶۰-، بحارالأنوار- ترجمه: ج ۵، ۲، ۶۵، ۶۷، ۶۸، ۷۰ و ۷۱، ابوالحسن، موسوی همدانی، ج ۲، چاپ اول، تهران: کتابخانه ی مسجدحضرت ولی عصر(عجَّ الله تعالیٰ فرجه الشریف)، ۱۳۶۴ ش
- ۶۱- مختاری مازندرانی، محمدحسین، تفسیرادعیه قرآنی، چاپ اول، قم: مرتضی، ۱۳۷۷ ش
- ۶۲- مصباح یزدی، محمدتقی، به سوی خودسازی، قم: مؤسسه ی آموزشی پژوهشی امام خمینی(ره)، بی تا،
- ۶۳- مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، ج ۱، چاپ نهم، قم: صدرا، ۱۳۶۸ ش
- ۶۴-، عدل الهی، اسلامی، ۱۳۵۷ ش
- ۶۵-، توحید، صدرا، بی تا
- ۶۶-، فطرت، چاپ اول، قم: انجمن اسلامی دانشجویان، ۱۳۶۱ ش
- ۶۷-، تربیت و رشد اسلامی، تهران: بیش مطهر، ۱۳۹۱ ش
- ۶۸- مظاہری، حسین، جهاد با نفس، ج ۱، قم: انجمن اسلامی معلمان، ۱۳۶۳ ش
- ۶۹- مکارم شیرازی، ناصر، پیام قرآن، ج ۶، قم: مدرسه ی امام امیرالمؤمنین-علیه السلام، چاپ اول، ۱۳۷۰ ش
- ۷۰-، پیام امام، ج ۳، تهران: دارالکتب اسلامی، ۱۳۸۴ ش
- ۷۱-، اخلاق در قرآن، ج ۱ و ۲، چاپ اول، قم: مدرسه ی امام علی بن ابیطالب-علیه السلام، ۱۳۷۸ ش
- ۷۲-، تفسیر نمونه، ج ۲، ۳، ۴، ۱۰، ۱۲، ۱۵، ۱۷، ۲۰، ۱۹ و ۲۵ و ۲۷، چاپ اول، تهران: دارالکتب الإسلامية، ۱۳۷۴ ش
- ۷۳- مددوحی کرمانشاهی، حسن، شهود در شناخت، ترجمه و شرح صحیفه سجادیه، ج ۴، چاپ چهارم، قم: موسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۸ ش

- ۷۴- موسوی کاشمری، مهدی، روش‌های تربیت، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۹ش
- ۷۵- موسوی لاری، مجتبی، رسالت اخلاق در تکامل انسان، چاپ پنجم، قم: مؤسسه بوستان کتاب، بی تا
- ۷۶- میناگر، عبدالرضا، اخلاق و تربیت اسلامی، بروجرد: فروغ ماه، ۱۳۸۱ش
- ۷۷- نجفی خمینی، محمدجواد، تفسیر آسان، ج ۹، ۳ و ۱۷، چاپ اوّل، تهران: اسلامیه، ۱۳۹۸ق
- ۷۸- نراقی، احمد، معراج السعاده، چاپ نهم، قم: انتشارات هجرت، ۱۳۸۲ش
- ۷۹- نراقی، محمدبن ابوذر (مهدی نراقی)، جامع السعادت، ج ۳، قم: اسماعیلیان، ۱۳۶۰ش
- ۸۰- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج ۲، چاپ چهارم، قم: مؤسسهٔ تحقیقاتی حضرت ولی‌عصر (عجل الله تعالیٰ فرجه الشّریف)، ۱۳۸۷ش
- ۸۱- هاشم زاده هریسی، هاشم، فرهنگ قرآن، آموزش ترجمه و تفسیر، ج ۲، چاپ هفتم، قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزهٔ علمیه، ۱۳۷۷ش

ب) مقالات و پایان نامه

- ۸۲- تبرائی، رامین، بررسی جایگاه «معنویت» در الگوهای عمدۀ سلامت روان، روان‌شناسی و دین، شماره (۱) اوّل، ۱۳۸۹ش
- ۸۳- رضایی، معصومه، تأثیر تعالیم قرآن در رشد و کمال انسان، دانشگاه آزاد اسلامی، دانشکدهٔ الهیات، کرج: کارشناسی ارشد، رشته علوم قرآن و حدیث، ۱۳۸۹ش
- ۸۴- شیروانی شیری، علی، مفهوم صبر در قرآن و دلالت‌های فلسفی و تربیتی آن، فصلنامهٔ علمی- پژوهشی تربیت اسلامی، شماره (۱۳) سیزدهم، ۱۳۹۰ش
- ۸۵- صهبانیا، فاطمه، نقش صبراز دیدگاه قرآن و سنت و آثار اجتماعی آن، مدرسهٔ علمیهٔ حضرت زهرا اطهر (سلام الله علیها)، لار: سطح (۲)، ۱۳۸۷ش
- ۸۶- قاسم پور، محسن، مبانی و شاخص‌های رشد معنوی انسان در قرآن، پژوهش دینی، شماره ۱۵، پاییز ۱۳۸۶ش
- ۸۷- کشاورز، سمیه، ت زکیه و تهذیب در پرتو صبر، جامعه‌الزهرا (سلام الله علیها)، قم: سطح (۲)، ۱۳۸۷ش
- ۸۸- نوری، نجیب الله، بررسی پایه‌های روان‌شناختی و نشانگان صبر در قرآن، فصلنامهٔ علمی- تخصصی روان‌شناسی و دین، سال اوّل، شماره (۴) چهارم، زمستان ۱۳۸۷ش
- ۸۹- یزدخواستی، حمیدرضا، شیوه‌های کنترل استرس از دیدگاه اسلام، فصلنامهٔ راه تربیت ویژه اخلاق و معنویت در مشاوره، شماره (۱۴) چهاردهم، ۱۳۹۰ش

٩٠ - www.spiritualresearchfoundation.org تاريخ ارجاع ١٧/٣/٩٣

٩١ - www.mehrnews.com تاريخ ارجاع ٢١/٣/٩٣

٩٢ - www.mehrnews.com تاريخ ارجاع ٢١/٣/٩٣

٩٣ - www.almazaheri.org تاريخ ارجاع ١٠/١٠/٩٢

٩٤ - www.porseman.org تاريخ ارجاع ٢٠/٦/٩٢

ج) مراجع عربى

- ٩٥ - ابن اثير حرمي، مبارك بن محمد، النهاية في غريب الحديث والاثر، محقق: محمود محمد طناحي، ج ٣، چاپ چهارم، قم: موسسه ی مطبوعاتی اسماعیلیان، ١٣٦٧ ش
- ٩٦ - ابن بابويه، محمد بن علي، من لا يحضره الفقيه، محقق: على اکبر غفاری، ج ٢، چاپ دوّم، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه ی علمیه، ١٤١٣ق
- ٩٧ - ابن فارس، احمد، معجم مقاييس اللّغه، ج ٣، قم: دارالفکر، بي تا
- ٩٨ - البستانی، بطرس، محیط المحیط قاموس مطوق اللّغهالعربيه، بيروت: مكتبة لبنان، ١٩٧٨م
- ٩٩ - آلوسى، محمود، روح المعانی، ج ٢٩، چاپ اوّل، بيروت: دارالكتب العلمیه، ١٤١٥ق
- ١٠٠ - ابن منظور، محمد بن مكرم، لسان العرب، ج ٧، ٥، ٤، ١٥١١، ١٥١١، چاپ سوم، بيروت: دارصادر، ١٤١٤ق
- ١٠١ - بلاغی نجفی، محمد جواد، تفسیر آلاء الرّحمن فی تفسیر القرآن، ج ١، چاپ اوّل، قم: بنیادبعثت، ١٤٢٠ق
- ١٠٢ - تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غرر الحكم و درر الكلم، محقق: مهدی رجائی، چاپ دوّم، قم: دارالكتاب الاسلامی، ١٤١٠ق
- ١٠٣ - جوهری، ابونصر اسماعیل بن حماد، صحاح اللّغه، ج ٢، ایران، بي تا
- ١٠٤ - حرّ عاملی، محمد بن حسن، الجواهرالسیّه فی الاحادیث القدسیه، چاپ سوم، تهران: دهقان، ١٣٨٠ش
- ١٠٥ - حسینی زبیدی، محمد مرتضی، وسائل الشیعه، ج ١٥، چاپ اوّل، قم: مؤسسه آل البيت (عليهم السلام)، ١٤٠٩ق
- ١٠٦ - حسینی زبیدی، محمد مرتضی، تاج العروس من جواهر القاموس، ج ٤ و ٧، چاپ اوّل، بيروت: دارالفکر، ١٤١٤ق
- ١٠٧ - حقی برسوی، اسماعیل، تفسیر روح البیان، ج ٨ و ٥، بيروت: دارالفکر، بي تا
- ١٠٨ - راغب اصفهانی، حسين بن محمد، المفردات فی غريب القرآن، ج ٢، چاپ اوّل، دمشق، بيروت: دارالعلم الدار الشامیة، ١٤١٢ق

- ١٠٩- زمخشري، محمودبن عمر، اساس اللّغه، بيروت: دارالكتب العربيه، ١٤١٤ق
- ١١٠- صدرالدّين شيرازى، محمدبن ابراهيم، شرح أصول الكافى(صدر) محقق: محمد خواجوى، ج١، چاپ اوّل، تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگي، ١٣٨٣ش
- ١١١- صدق، محمدبن على، خصال، ج١، چاپ دوم، قم: جامعه مدرسین حوزه ا علميه، ١٤٠٣ق
- ١١٢- طبرسى، فضل بن حسن، مجمع البيان فى تفسير القرآن، ج٢، ٢٥و٢١، چاپ سوم، تهران: ناصرخسرو، ١٣٧٢ش
- ١١٣- طبرى، محمدبن جرير، جامع البيان فى تفسير القرآن، ج١٥، چاپ اوّل، بيروت: دار المعرفه، ١٤١٢ق.
- ١١٤- طريحي، فخرالدّين، مجمع البحرين، محقق: احمد حسيني، ج٣، چاپ سوم، تهران: کتابفروشی مرتضوي، ١٣٧٥ش
- ١١٥- طوسى، محمدحسن، الامالى، قم: مؤسسه ای البعثه، ١٤١٤ق، ص٥٣١، ح١١٦٢
- ١١٦- عسکرى، ابومحمدحسن بن على، التفسير المنسوب إلى الإمام الحسن العسكري (عليه السلام)، چاپ اوّل، قم: مدرسه امام مهدى(عج الله تعالى فرجه الشّریف)، ١٤٠٩ق
- ١١٧- فخررازى، محمدبن عمر، مفاتيح الغيب معروف به التفسير الكبير، ج٢، چاپ سوم، بيروت: داراحياء التراث العربي، ١٤٢٠ق
- ١١٨- فراهيدى، خليل بن احمد، كتاب العين، ج٣، چاپ دوم، قم: انتشارات هجرت، ١٤١٠ق
- ١١٩- فيومى، احمدبن محمد، المصباح المنير، چاپ دوم، بيروت: مؤسسه دارالهجره، ١٤٠٥ق
- ١٢٠- قريشى، على اكبر، احسن الحديث، ج٥، چاپ سوم، تهران: بنیاد بعثت، ١٣٧٤ش
- ١٢١- کاشاني، محسن، محجه البيضاء، مصحح: على اكبر، غفارى، ج٧، دفتر انتشارات اسلامى
- ١٢٢- کلينى، محمدبن يعقوب بن اسحاق، الكافى، محقق: على اكبر، غفارى و محمد، آخوندى، ج٨، چاپ چهارم، تهران: دارالكتب الاسلاميه، ١٤٠٧ق
- ١٢٣- ليثى واسطى، على بن محمد، عيون الحكم والمواعظ، محقق: حسين، حسيني بيرجندي، چاپ اوّل، قم: دارالحدیث، ١٣٧٦ش
- ١٢٤- مازندرانى، محمد صالح بن احمد، شرح الكافى - الاصول والروضه، محقق/مصحح: ابوالحسن شعرانى، ج١٢و١، چاپ اوّل، تهران: المكتبه الاسلامية، ١٣٨٢ق
- ١٢٥- مجلسى، محمدباقر، بن محمدتقى، بحارالانوار، ج٦٦، ٦٧، ٦٨، ٧٥ و ٩٥، چاپ دوم، بيروت: مؤسسه الوفاء، ١٤٠٣ق
- ١٢٦- محمدی ری شهری، محمد، ميزان الحكمه، ج٥، چاپ اوّل، قم: دارالحدیث، بی تا
- ١٢٧- مصطفوى، حسن، التحقیق فی کلمات القرآن الكريم، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ١٣٦٠ ش.

- ١٢٨- معتزلى، ابن ابى الحدید، شرح نهج البلاعه، ج ١، قم: کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ١٤٠٤ق.
- ١٢٩- مفید، محمدبن محمد، اوائل المقالات، به اهتمام مهدی، محقق، تهران: دانشگاه تهران، ١٣٧٢ش.
- ١٣٠- نوری، حسين بن محمدتقی، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ٢، چاپ اول، قم: مؤسسه آل البيت (عليهم السلام)، ١٤٠٨ق.